

Selahattin Demirtaş

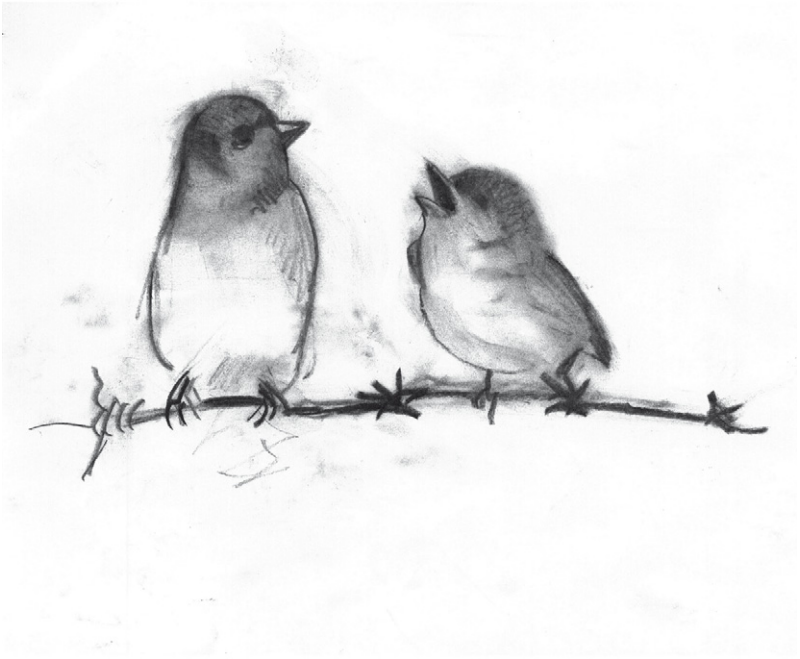
Morgenlicht

Vertaald uit het Turks door Hanneke van der Heijden

SIGNATUUR

2018

De man in ons

Onze luchtplaats is een soort rechthoekige betonnen put. Zo'n vier bij acht meter. Eindeloos kun je erin rondlopen. Als je 's ochtends begint, ben je 's avonds nog nergens. We gebruiken de ruimte met z'n tweeën, dat wil zeggen, met twee mensen: Abdullah Zeydan, parlementariër voor onze partij, en ik. Maar we hebben niet het alleenrecht op de luchtplaats, we delen hem met mieren en spinnen. Of beter gezegd, zij gedragen zich tegenover ons alsof de ruimte eigenlijk van hen is, aangezien de gevangenis boven op hun nesten is gebouwd. Eigenlijk hebben ze daar ook niet helemaal ongelijk in. En wij maken daar geen punt van, onze relatie is gebaseerd op wederzijds respect.

Het vastberaden geploeter van de mierenkolonie en de geweldige samenwerking die daaraan ten grondslag ligt, vervult je met levensvreugde. Vol geestdrift leveren de mieren strijd, ze verzaken geen moment. Zo bouwen ze in de naargeestige hoeken van de gevangenis in alle stilte een imposant leven op. Vergeleken met de mieren zijn de spinnen wat onverstoorder. Ze verroeren zich nauwelijks. Wens je ze bijvoorbeeld een goede morgen, dan krijg je geen enkele reactie, het interesseert ze geen draad. Alleen draad voor een web interesseert ze.

En dan zijn er natuurlijk nog mussen. Beter gezegd: een mussenpaar, het heeft een nest gebouwd in een kier die ze bij de dakrand hebben ontwaard. Dagenlang zijn ze met takjes en twijgjes af en aan gevlogen. Het vrouwtje werkte inderdaad

veel harder. Het mannetje hing af en toe met een takje rond. Hij zat hoogstens interessant te doen op het prikkeldraad bij de ingang van het nest. Maar ik wil hem geen onrecht doen, misschien was dat juist zijn taak.

De bouw van het nest nam zo'n tien dagen in beslag. Ik hielp een handje mee door water en broodkruimels in het raamkozijn achter te laten. 'Moge God het u lonen,' zei het vrouwtje op een gegeven moment, 'als het aan die slomerik van mij had gelegen, dan kon ik ook nog achter eten aan, anders leden we honger.' 'Hebt u het tegen mij?' vroeg ik verbaasd. 'Jazeker,' zei ze. 'Begrijpt u me?' Ik kon mijn oren niet geloven. Als kind hadden we onze eigen vogeltaal verzonnen, kennelijk was ik die nog niet vergeten. 'Geen dank hoor, mevrouw,' zei ik. 'Ik dacht, u hebt het al druk genoeg met bouw en transport, ik wilde niet dat u zich ook nog met het eten moest bemoeien. Laat het rustig weten als u nog iets nodig hebt. We zijn tenslotte burenen,' voegde ik eraan toe. Ze bedankte me. Terwijl wij in gesprek waren, kwam het mannetje uit het nest. 'Met wie sta je daar te praten, meid?' vroeg hij aan zijn vrouw. 'Niks,' zei ze, 'ik bedankte de buurman even voor het eten.' 'Naar binnen jij!' viel hij tegen haar uit. Om de zaak niet erger te maken deed ze er het zwijgen toe en ging het nest in. Haar man keek me nors aan. 'Had je soms wat?' briepte hij. 'Nee hoor, buurman, ik zei je vrouw alleen dat als ze iets nodig...' 'Zo is het wel genoeg, als er iets is, dan zeg je het tegen mij!' baste hij. 'Natuurlijk, buurman, goedendag dan,' zei ik en ik deed het raam zachtjes dicht.

Een paar dagen later zag ik dat de buurvrouw was bevallen: er lagen twee eieren in het nest. Onze burenen kregen een tweeling, een twee-eiige tweeling. Ik hoopte maar dat ze niet op hun vader zouden lijken. Normaal gesproken zijn ongekookte eieren in de gevangenis niet toegestaan. Maar uit een gekookt ei komt geen kuiken. Kennelijk zou het leven hier uit allerlei verboden voortkomen. Ondertussen had de buurvrouw,

zwanger en wel, een heel nest gebouwd. Meneer hoefde niet meer te doen dan iedereen te koeioneren.

Pasgeleden werd ik 's ochtends wakker van een enorm mus-sengekwetter. De deur naar onze luchtplaats was nog niet open. Maar door het raam op de bovenste verdieping heb je een beter zicht op het nest. Ik ging kijken wat er aan de hand was. Het kabaal was oorverdovend. Je zou denken dat er ergens een betoging gaande was, de politie een charge uitvoerde en iemand riep dat ze geen traangas moesten inzetten. Vier mannetjesmussen hadden het nest omsingeld en zaten eendrachtig te tsjilpen. Het buurpaar probeerde het uit alle macht te verdedigen.

Voor zover ik uit het lawaai kon opmaken, stonden er 'hoge pieten' voor de deur. Eentje had een dik verenpak, dat moest de commandant wel zijn. 'Luister!' baste de vogel op ambtelijke toon. 'Jullie hebben hier zonder vergunning een nest gebouwd. Je kunt nu kiezen: óf we breken zonder pardon dat nest af, óf jullie staan, zodra er een ei is uitgebroed, bij wijze van boete een van de jongen af aan de vogelstaat.' De andere drie pietjes vielen hem bij. 'Over mijn lijk!' klonk het onverzettelijk, dat was het vrouwtje, ze zat bij de ingang van het nest, haar vleugels half gespreid. 'Jullie krijgen mijn nest niet en mijn kinderen niet!' Het mannetje koos een andere toon, het was moeilijk te zeggen of hij bezwaar maakte dan wel smeekte: 'Mijn vrouw heeft gelijk, over haar lijk, jullie krijgen onze jongen niet.'

De commandant en de slopersploeg drongen nog dichter op het mussenpaar. 'Ik waarschuw jullie nu voor de laatste keer,' zei de commandant. 'Als jullie geen gehoor geven aan de bevelen van de regering, dan laat ik jullie alle twee vastzetten.' De twee draaiden tegelijkertijd hun kopjes om, onze blikken kruisten elkaar. 'Wat denk jij, buurman, wat moeten we nou?' leken ze te zeggen. Ik probeerde hun duidelijk te maken dat ik me zou verzetten. 'Ik verzet me tot mijn laatste

adem!’ riep het vrouwtje dapper. ‘Vrouw, verzet je tot je laatste adem!’ voegde het mannetje daar nog luider aan toe. Ze aarzelde geen moment en stortte zich met haar hele hebben en houden op die stramme pieten. Tussen het prikkeldraad barstte een enorm tumult los, één grote chaos was het. Terwijl er legendarisch verzet werd geleverd door het vrouwtje, dat zich tegen vier officiële vogels teweerstelde, hupte meneer aan de zijlijn heen en weer. ‘Momentje commandant, momentje.’ Het klonk haast smekend. ‘Laten we geen toestanden maken. Twee kinderen is voor ons toch veel te veel.’ De blik die het vrouwtje hem midden in de strijd toewierp, liet niet veel meer van hem over dan een hoopje veren. Ik overdrijf niet als ik zeg dat ze bijna tien minuten lang in haar eentje verzet bood en er zo in slaagde die vier pieten uit de luchtplaats te verdrijven. De vastberadenheid waarmee ze het nest en de eieren tegen de minutenlange gewelddadige aanval verdedigde, was werkelijk ongelooflijk. Mijn seksegenoot, die niets beter kon verzinnen dan de lompe bruut uit te hangen, keek me aan. ‘Je hoeft me niet zo aan te kijken, beste Hamza,’ zei ik (ik had hem ondertussen Hamza genoemd), ‘eerst moet je de man en zo in jezelf doden.’ Hamza keek me wezenloos aan en hield zich voorlopig stil. Mocht er zich een nieuwe ontwikkeling voordoen, dan zal ik dat schrijven.

Seher

Voordat ze gingen slapen, smeerden Pinar en Kader hun handpalmen in met het hennamengsel dat hun oudste zus Seher had klaargemaakt, ze deden oude sokken aan hun handen en kropen in bed. Even later ging Seher naast haar twee zusjes in het bed op de grond liggen. Van opwinding konden ze de slaap niet vatten: de volgende dag was het Offerfeest. Pinar moest de hele tijd aan haar nieuwe jurk denken. Het was de allereerste keer dat ze een nieuwe kreeg, tot nu toe had ze steeds de kleren van Pinar af moeten dragen. Als ze zich voorstelde hoe ze er in haar nieuwe jurk uit zou zien, kon ze bijna niet wachten. Kader had voor de feestdagen nieuwe schoenen gekregen. Ze was al even uitgelaten als Pinar. Tot middernacht lagen ze onder de dikke doorgestikte deken te giebelen. Van het gemopper van Seher trokken ze zich niks aan. Ze wisten wel dat hun zus niet echt kwaad was. Dat zou Seher niet over haar hart kunnen verkrijgen. Toen ze uiteindelijk doodmoe waren, krulden ze zich op en vielen tegen hun zus aan in slaap.

Dat Seher niet kon slapen had een andere reden. Ze had ja gezegd op Hayri's voorstel om elkaar in een lunchroom te ontmoeten. Hayri en Seher werkten in hetzelfde confectie-atelier. Omdat het morgen een feestdag was, hadden ze vandaag maar een halve dag hoeven werken. Toen ze na het werk naar buiten kwamen, was Hayri naar haar toe gelopen en schuchter over een afspraakje begonnen. Eigenlijk had Seher zo'n voorstel wel verwacht. Op het werk wierpen ze elkaar

al een hele tijd steelse blikken toe. Er werd over hen geroddeld. Zoiets ontsnapte in het atelier nu eenmaal niet aan de aandacht.

Seher vond dat ze de leeftijd had om te trouwen. Ze was tweeëntwintig. Soms begon ze bang te worden dat ze nog zou overschieten. Haar leeftijdgenoten waren voor hun achttiende uitgehuwelijkt en hadden inmiddels een gezin. Voor Seher hadden zich ook enkele gegadigden gemeld, maar die had ze afgewezen. Voor Hayri voelde ze wel degelijk wat. Met zijn lange gestalte, zijn golvende haar en zijn volle lippen kon je hem zelfs knap noemen. Ze waren nu bijna acht maanden collega's. Zelf werkte ze hier al vier jaar. Hayri was na zijn militaire dienst begonnen.

De volgende ochtend werden ze vroeg wakker van de gezellige hectiek in huis en het kabaal waarmee dat gepaard ging. Gani, Sehers vader, ging samen met Hâdi, haar oudste broer, die drie jaar ouder was dan zij, en Engin van vijftien naar de moskee voor het speciale gebed ter gelegenheid van het Offerfeest. Zodra de mannen het huis uit waren, renden Pınar en Kader naar de wastafel om de opgedroogde henna van hun handen te wassen. Niets kon kleine kinderen 's ochtends vroeg al zo vrolijk en energiek maken als het vooruitzicht van een feestdag. Ook Seher spoelde de henna af, daarna hielp ze haar zusjes de laatste restjes weg te schrobben. De henna had hun handpalmen mooi rood gekleurd. Seher snoof de geur op van hun handjes, zoende ze. Hun moeder, Sultan, was in de keuken in de weer met het ontbijt. Als de mannen terugkwamen uit de moskee moest alles klaarstaan. Terwijl Seher naar de keuken ging om haar moeder te helpen, renden de twee kleintjes uitgelaten naar de slaapkamer om hun feestkieren aan te trekken. De matrassen die in twee kamers op de grond lagen, waren in een mum van tijd opgerold, en het ontbijt werd uitgestald op een lage tafel. Alleen met de feestdagen ontbeet de hele familie samen. Toen de mannen thuis-

kwamen, wensten ze elkaar gelukkig Offerfeest. Eerst drukte iedereen, ook moeder Sultan, een kus op de hand van vader Gani. Hun vader omhelsde alleen Pinar en Kader, en gaf hun ter gelegenheid van de feestdagen zakgeld. Vervolgens kusten de kinderen om de beurt de hand van hun moeder. Zij drukte al haar kinderen een voor een stevig tegen zich aan en gaf hun een kus. Daarna kusten de kinderen elkaar. Pinar en Kader wisten hun oudste broer wat geld af te troggelen. Seher omhelsde haar jongste broer Engin en gaf hem een paar dikke zoenen, hoewel ze wist dat hij er niets van moest hebben om gekust te worden. Normaal gesproken begon hij in zo'n geval te steigeren, maar nu was het Offerfeest en bovendien was het Seher die hem kuste. Hij was dol op zijn oudste zus, en Seher had een zwak voor hem, ze omgaf hem altijd met alle zorgen. Ze haalde wat geld uit haar portemonnee en gaf dat aan haar broer, een cadeautje voor de feestdagen. Engin wilde het eerst niet accepteren, maar toen Seher bleef aandringen, gaf hij haar een zoen en nam het biljet aan. Vrolijk kletsend zette het hele gezin zich daarna aan het ontbijt.

Tegen de middag waren de burens voor de feestdagen op bezoek geweest, daarna waren de mannen een voor een vertrokken. Nog maar drie uurtjes, dan zou Seher Hayri zien, maar ze had haar moeder nog steeds niet verteld dat ze de stad in zou gaan. Haar moeder was dol op al haar kinderen, maar Seher had een speciale plaats in haar hart. Seher was niet alleen haar dochter, maar ook haar boezemvriendin, iemand met wie ze haar geheimen deelde, haar problemen besprak. Voor Seher was ze veel toleranter dan voor haar andere kinderen. Ze zei haar oudste dochter goed op te passen en zwaaide haar toen uit, waar ze heen ging vroeg ze niet, maar ze kende haar goed genoeg om een idee te hebben.

In de lunchroom tegenover de rechtbank van Adana ontmoetten Seher en Hayri elkaar. Toen ze naar binnen liep, stond Hayri op van het tafeltje waar hij alleen aan zat en gaf

haar een hand. 'Fijn dat je er bent, en de beste wensen voor de feestdagen,' zei hij. 'Jij ook,' zei ze met trillende stem. Het zweet liep haar over de rug. Het was haar allereerste afspraakje, ze had geen idee hoe ze zich moest gedragen, wat ze moest doen. Jarenlang had haar hele wereld uit thuis en werk bestaan. De meisjes op het werk vertelden wel eens over dit soort dingen, maar het zelf meemaken was heel wat anders. Gelukkig was Hayri tamelijk ontspannen. Hij had het een tijdje over koetjes en kalfjes. Toen Sehers hartslag weer normaal was, praatten ze wat over hun families en hun jeugd. Hoe langer Seher zat te praten, hoe meer ze kalmeerde. Ze voelde zich vertrouwd met Hayri, alsof ze elkaar al jaren kenden. Dat was natuurlijk grotendeels aan hem te danken. Met de manier waarop hij praatte had hij Seher haast betoverd. Kennelijk had hij ervaring met dit soort situaties. Maar dat gaf niet, dat was normaal, hij was tenslotte een man. Natuurlijk kon het zijn dat hij met andere meisjes afspraken had gehad. Wat telde was dat hij nu zo leuk en charmant met haar praatte. Als hij aan het woord was boog hij zijn hoofd, wat Seher de kans gaf hem eens goed te bekijken. Toen ze na twee uur naar buiten gingen en afscheid namen, zweefde Seher bijna, ze was vast verliefd. Ze liep terug naar hun huis in Şakirpaşa. En de hele weg kon ze alleen maar aan Hayri denken.

Nu en dan voelde ze dat ze bloosde, dan weer werd ze duizelig. Hoe dichterbij huis kwam, hoe meer de magie van hun verboden en geheime afspraakje werd overschaduwd door angst. Als haar vader en Hâdi erachter zouden komen, braken ze haar de benen. Ze kon maar beter zo voorzichtig mogelijk zijn en niemand iets laten merken. Zelfs haar moeder durfde ze voorlopig niets te zeggen. Toen ze thuiskwam waren de mannen er nog niet. Haar moeder vroeg expres niets, als de tijd daar was zou haar dochter haar uit zichzelf wel wat vertellen.

Die avond rolden ze de matrassen al vroeg uit, Pınar en Ka-

der waren zo moe van de dag dat ze meteen in een diepe slaap vielen. Seher strekte zich naast hen uit, maar lag nog urenlang aan Hayri te denken. Ze fantaseerde over haar bruiloft, haar bruidsjurk... In gedachten richtte ze het huis in, stelde ze zich voor hoe ze alleen zou zijn met Hayri, ze geneerde zich, kreeg een kleur als vuur. Ze wist niet meer wanneer ze in slaap gevallen was.

Ook de volgende ochtend ontbeet het gezin samen. Ze waren niet zo uitgelaten als de ochtend daarvoor, maar toch was de stemming goed. Seher durfde niemand aan te kijken uit angst dat ze in de gaten kregen dat ze een afspraakje had gehad. En er zaten nog twee mensen aan tafel die elkaar niet aankeken: vader Gani en zijn oudste zoon Hâdi. De vorige avond waren ze elkaar in het bordeel van Adana tegengekomen. Ze hadden gedaan alsof ze elkaar niet hadden opgemerkt, al wisten ze maar al te goed dat ze door de ander waren gezien. Ze zouden doen alsof er niets was gebeurd, dat was de stilzwijgende overeenkomst tussen mannen in dit soort situaties. Toch meden ze bij het ontbijt elkaars blik en wisselden geen woord. De gesprekken over Hâdi's bruiloft aanstaande zomer, hij was nu een jaar verloofd, zaten hun alle twee niet lekker.

Toen ze na de feestdagen weer aan het werk gingen, was Seher een en al opwindend. De hele dag kon ze haar ogen niet van Hayri afhouden en in de middagpauze zaten ze in de kantine aan dezelfde tafel. Als Seher naar haar andere mannelijke collega's keek, vond ze dat ze maar geluk had. Hayri was de knapste, de aardigste, en dan had hij van alle meisjes uitgerekend haar gekozen. Ze wou dat de klok als in een sprookje stil bleef staan. Toen de werkdag erop zat, liepen ze samen het confectieatelier uit. Op het moment dat Seher afscheid wilde nemen, zei Hayri verlegen: 'Mijn vrienden komen me met de auto ophalen, als je wilt kunnen we je thuis afzetten.' 'Welnee, dat hoeft niet, hoor,' zei Seher. 'Maar het is geen enkele

moeite, we komen toch bij jullie in de buurt,' zei hij. 'Goed dan,' zei Seher, 'maar dan moeten jullie me op de hoek van de straat afzetten.' 'Tuurlijk,' antwoordde hij, alsof hij wel snapte waar ze zich zorgen over maakte, 'zeg maar waar je afgezet wilt worden.'

Hayri stelde zijn vrienden niet aan haar voor toen ze instapten. Ze groetten elkaar alleen. Degene achter het stuur fluisterde af en toe wat met de jongen naast hem. Hayri zei niet veel tegen Seher, hij vertelde de chauffeur ook niet waar ze heen moesten. Toen ze van de hoofdweg afsloegen en in de richting van het kruispunt bij Balcalı reden, aan de rand van de stad, was het al donker. 'Jullie gaan de verkeerde kant op,' zei Seher in paniek. 'Ik woon in Şakirpaşa.' 'Maak je maar geen zorgen,' probeerde Hayri haar gerust te stellen, 'we rijden een eindje langs het stuwmeer, dat is weer eens wat anders, we halen een frisse neus, daarna zetten we je thuis af.' 'Maar niet te lang, want ze zitten op me te wachten,' zei Seher nerveus.

Even later sloeg de auto opeens een bosweggetje in. Sehers hart bonsde in haar keel. Ze reden nog een stukje door en stopten toen. 'Kom, dan stappen we even uit, van boslucht knapt een mens op,' zei Hayri. 'Nee, ik wil niet uitstappen, ik moet nu naar huis,' zei Seher geschrokken. Hayri sleurde haar aan haar arm de auto uit. 'Als je niet wilt uitstappen, waarom ben je dan ingestapt, trut!' schreeuwde hij. Seher kon niet uitmaken of het Hayri was die dat zei of een van de anderen. Het kon onmogelijk Hayri's stem zijn. De andere twee waren ondertussen ook uitgestapt en kwamen bij hen staan. De een greep Seher bij haar middel, de ander bij haar haren. Met de hulp van Hayri kwakten ze haar tegen de grond. De een hield haar vast bij haar enkels, de ander bij haar polsen. Ze kreeg geen lucht, wilde schreeuwen maar uit haar keel kwam geen geluid. De wereld, alles was tot stilstand gekomen, alleen Hayri bewoog.

Toen ze ergens aan de rand van een trottoir bij kennis kwam dacht ze dat ze droomde, ze probeerde wakker te worden, maar dat was ze al. Haar kleren waren gescheurd, haar benen zaten onder het bloed. Ik ben zeker aangereden, dacht ze. Dat moest het zijn, want wat ze zich herinnerde kon niet waar zijn. Ik ben aangereden en waarschijnlijk bewusteloos geraakt, en toen heb ik een akelige droom gehad, dacht ze. Op straat was het heel stil. Ze bevond zich ergens op een klein industrieterrein, maar waar precies wist ze niet. Ze liep op het verkeersgeluid af, in de richting van de hoofdweg. Toen ze die bereikte, zag ze waar ze was. Haar huis was niet ver. Ze begon te lopen, probeerde nergens aan te denken. Haar moeder deed open en slaakte een schrille kreet toen ze haar zag, ze sloeg haar armen om haar heen en vroeg aan één stuk door wat er toch gebeurd was. Seher kreeg geen woord over haar lippen, haar stem stokte in haar keel.

De mannen waren nog niet thuis. Ze hadden een groentekraam op de markt in de wijk, 's ochtends vroeg gingen ze de deur uit en 's avonds laat kwamen ze pas weer terug. Sehers moeder nam haar mee naar de badkamer. Pinar en Kader keken met angstige ogen naar hun zus. Toen moeder Sultan haar dochter uitkleedde en haar blauwe plekken en het bloed zag, kon ze haar tranen niet bedwingen. Ze verborg haar gezicht in haar dochters haren, en huilde en huilde maar... Ze goot het ene kommetje warm water na het andere over haar heen; haar tranen bleven maar stromen, vermengden zich met het water. Ze waste haar dochter met haar tranen, kamde haar haren uitvoerig, waste ze toen weer opnieuw. Seher leek wat bij zinnen te komen, een ijzingwekkende kreet klonk op, het eerste geluid in uren dat over haar lippen kwam, de straat daverde ervan. Moeder en dochter sloegen de armen om elkaar heen, huilden om wat er gebeurd was en wat er nog gebeuren zou...

Sehers moeder droogde haar af, hielp haar in haar pyjama,

legde haar in bed, dekte haar toe, ging bij haar hoofdeinde zitten terwijl ze over haar haren streek en bad. Pınar en Kader zaten weggedoken in een hoekje toe te kijken. Seher viel in slaap. Ze sliep kalm en vredig, een baby voelde ze zich, in de armen van haar moeder, op haar gezicht lag niets dan vermoeidheid. Zachtjes liet haar moeder haar los, stond toen op en liep met haar jongste dochters de kamer uit.

Even later werd er hard op de deurbel gedrukt. De mannen stonden voor de deur. Ze waren door de burens gebeld, die hadden hen op de hoogte gebracht van wat er was gebeurd. Iemand had Seher onder het bloed over straat zien lopen, een ander had haar kreet gehoord. Halsoverkop waren ze naar huis gekomen. ‘Wat is er met Seher gebeurd?’ vroeg haar vader, Gani. ‘Ze maakt het goed, ze slaapt nu,’ zei Sultan ontwijkend. ‘Maar wat is er gebeurd?’ drong hij aan. ‘Wat er gebeurd is, is gebeurd,’ zei Sultan met opgeheven hoofd. Vader en Hâdi verstijfden, Engin begreep niet wat er aan de hand was. Gani vroeg niks meer en wendde zich tot Hâdi: ‘Bel je ooms en zeg dat ze meteen hierheen komen.’ ‘Bel ze nou niet, het is al laat,’ smeekte Sultan, ‘laten we morgen verder kijken.’ ‘Deze zaak brengt niks goeds,’ zei haar man. ‘Tegen het lot en de dood is geen kruid gewassen,’ voegde hij er nog aan toe. ‘Gani, mijn dochter heeft niets misdaan,’ hield Sultan vol, terwijl ze zich aan de voeten van haar man wierp, ‘doe mijn kind niks aan!’ Maar niets in de houding van haar man wees erop dat hij zich ook maar een klein beetje liet vermurwen.

Even later stonden de twee oudste broers van Sehers vader voor de deur, ze woonden bij hen in wijk. De mannen trokken zich in een kamer terug en zaten daar een tijdje te discussiëren. Sultan week geen moment van haar dochters zijde, stilletjes zat ze aan haar hoofdeinde, streelde haar haren, hilde zachtjes. Sehers ooms vertrokken zonder iets te zeggen. Hâdi kwam de kamer in waar zijn zus lag te slapen. ‘Ga maar even weg, moeder,’ zei hij. ‘Nee, jongen, ik laat mijn dochter niet

alleen, als jullie haar ergens heen brengen, dan neem je mij ook mee,' zei ze kordaat. 'Bemoei je er niet mee, moeder, dit zijn jouw zaken niet, de eer is onze eer,' zei Hâdi. 'Je kunt de pot op met die eer van jullie!' schreeuwde zijn moeder. 'Mijn dochter heeft niets misdaan, blijf uit haar buurt!' Als in een roes opende Seher haar ogen, haar blik kruiste die van haar broer. De tranen sprongen hun alle twee in de ogen, maar Hâdi bleef nors kijken. Seher was alles duidelijk, ze stond op, ging zachtjes naar de badkamer en kleedde zich aan. Daarna liep ze naar haar moeder en vroeg haar broer de kamer te verlaten zodat ze afscheid van haar kon nemen. Hâdi verliet het vertrek. Seher klemde zich aan haar moeder vast, door hun tranen konden ze niks zeggen. Pınar en Kader waren geschrokken en huilden ook. Seher nam haar zusjes steeds weer opnieuw in haar armen, streelde en zoende hen. 'Jullie moeten je zus niet vergeten, hoor,' zei ze, 'afgesproken?' Ook al hadden de meisjes niet in de gaten wat er precies gaande was, ze beseften wel dat er iets ergs aan de hand was, ze wilden niet hebben dat hun zus hen losliet. 'Naar buiten komen, we gaan!' riep haar vader. Sultan verborg haar dochter achter haar rug. 'Over mijn lijk!' gilde ze. Haar man gaf haar een klap in het gezicht, ze viel op de grond. 'Uit de weg!' schreeuwde hij en hij vloekte. Ze stond niet op, wierp zich aan zijn voeten, jammerde, smeekte, trok zich de haren uit; het hielp allemaal niets, haar man liet zich niet vermurwen... Zonder Seher zelfs maar aan te kijken wees hij naar de deur. Met gebogen hoofd liep ze erheen. Ze stapten met z'n allen in de kleine vrachtwagen die buiten klaarstond. De burenschoven de gordijnen op een kier en keken stilletjes toe hoe Seher werd weggevoerd.

De hele weg zei niemand iets. Seher zat met Engin op de achterbank, ze hield zijn hand stevig vast, liet hem geen moment los. Als Engin niet zo bang was geweest voor zijn vader, had hij zijn zus in zijn armen genomen. Buiten de stad stopten ze bij een braakliggend terrein. Seher stapte als eer-

ste uit, ze wachtte tot de anderen ook waren uitgestapt. Haar mooie, heldere gezicht lichtte op in het maanlicht. Hun vader voorop, achter hem Seher, dan Hâdi en als laatste Engin, zo liepen ze in ganzenpas het terrein op. De droge kou had de grond van Adana bevroren. Het was doodstil, op het geluid van hun voetstappen op de harde grond na. Hun vader bleef staan, degenen achter hem ook... Hij draaide zich om, trok zijn pistool tussen zijn broekriem vandaan, gaf het aan Engin. Seher liet haar hoofd hangen, het was voor het eerst dat ze haar koelbloedigheid verloor. ‘Vader, alsjeblieft, doe Engin dat niet aan, hij is nog maar een kind, hoe moet hij het in de gevangenis uithouden, ik schiet liever mezelf neer, wacht, dan breng ik mezelf voor je om, offer Engin niet voor me op, papa,’ smeekte ze.

‘Engin, kom jongen,’ zei haar vader bars, terwijl hij zijn tranen probeerde weg te slikken. ‘Hier, pak aan, we moeten er nu een eind aan maken.’ Engin stak zijn hand uit en pakte het pistool aan dat zijn vader hem aanreikte; de verbijstering en de angst stonden op zijn gezicht te lezen. Koud was het veld, zwaar het pistool, Engin een kind nog, met een trillende hand. ‘Op je knieën!’ zei Hâdi tegen Seher, terwijl hij zijn gevoelens probeerde te verbergen. ‘Vader, sta me toe dat ik je hand kus,’ zei Seher afgemat. Haar vader stak zijn hand naar haar uit. Ze drukte er een kus op en bracht zijn hand eerbiedig naar haar voorhoofd. ‘Scheld je het me kwijt als ik je iets verschuldigd ben, papa?’ vroeg ze, zoals men doet als de dood nabij is. Haar vader probeerde met zijn andere hand zijn ogen droog te vegen. ‘Dat doe ik, Seher. Scheld jij het mij kwijt als ik je iets verschuldigd ben?’ Hij kon de woorden maar met moeite over zijn lippen krijgen. ‘Dat doe ik,’ zei Seher. Ze draaide zich om, omhelsde Hâdi, en vroeg hem hetzelfde. Haar oudste broer stond er als versteend bij, stil en roerloos. Als laatste omhelsde ze Engin. Hij legde het wapen op de grond en omhelsde zijn zus uit alle macht. Seher bedolf haar broer onder de kussen, begroef

haar gezicht in zijn haren, snoof zijn geur op, liet hem niet los.

Toen knielde ze neer, Engin pakte het wapen op, zette de loop in haar nek, de loop trilde. 'Ik geef mijn leven voor jou, lieve Engin,' zei Seher. 'Wees maar niet bang, broertje van me, je hoeft voor niets en niemand bang te zijn, pas goed op, zorg dat je in de gevangenis niet ziek wordt,' bemoedigde ze hem.

Engin kneep zijn ogen dicht, 'Seheeer!' schreeuwde hij. De knal ging verloren in zijn schreeuw, uit de populieren in de verte vloog een zwerm kraaien op. Seher viel voorover. Daar lag ze, het meisje genoemd naar het morgenlicht. Haar warme bloed gulpte over de bevroren grond van Çukurova, stroomde over het ijs, vermengde zich met de henna op haar handen.

Tegen de avond beroofden drie mannen in een bos Seher zo van haar dromen.

Tegen middernacht beroofden drie mannen in een veld Seher zo van het leven.